

SURİYE
ÜLKE RAPORU

BOĞAZLIYAN TİCARET VE SANAYİ ODASI

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ
ÜLKE RAPORU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I SURİYE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Ülke Kimliği.....	1
1.2. Kısa Tarihçe	2
1.3. Siyasi Yapı.....	2
1.4. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	3

BÖLÜM II GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. Ekonomik Durum.....	4
2.2. Ekonomideki Belli Başlı Sektörler.....	5
2.2.1. Tarım Sektörü	5
2.2.2. Sanayi Sektörü	6
2.2.2.1. Gıda Sektörü.....	6
2.2.2.2. İlaç ve Sağlık Sektörü	7
2.2.2.3. Tekstil Sektörü	7
2.2.2.4. Petro-Kimya Sektörü.....	7
2.2.3. Hizmet Sektörü.....	7
2.2.3.1. Bankacılık.....	7
2.2.3.2. Turizm Sektörü.....	8
2.2.3.3. Sigortacılık Sektörü.....	8
2.2.3.4. Altyapı ve İnşaat Sektörü	8
2.2.3.5. Enerji Sektörü.....	9
2.2.3.6. Petrol ve Doğalgaz Sektörü.....	10
2.3. Dış Ticaret	12
2.4. Dış Ticaret Mevzuatı	13
2.4.1. İthalat	13
2.4.2. Kamu Alımları.....	15
2.4.3. İhracat	15
2.4.4. Kambiyo Mevzuatı	15
2.4.5. Suriye-AB Ortaklık Anlaşması.....	16
2.4.6. Serbest Bölgeler.....	17

2.4.7. Şirket Kuruluşu.....	17
2.5. Yabancı Sermaye.....	17

BÖLÜM III

TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

3.1. Siyasi İlişkiler.....	20
3.2. İkili Anlaşma ve Protokoller, KEK Toplantıları	21
3.3. Ekonomik ve Ticari İlişkiler	22
3.3.1. Dış Ticaret İstatistikleri	22
3.3.2. Serbest Ticaret Anlaşması	24
3.3.3. Sınır Ticareti / Sınır Ticaret Anlaşması	24
3.4. Yatırım İlişkileri	24
3.5. Diğer Ekonomik İlişkiler.....	25
3.5.1. Ulaştırma	25
3.5.2. Enerji	25
3.5.3. Turizm.	26
3.5.4. Sınai İlişkiler.....	26
3.6. İşbirliği Alanları	26
3.7. Sorunlar, Görüşler ve Öneriler	27
3.7.1. Bankacılık.....	27
3.7.2. Ticaret.....	28
3.7.3. Turizm.	28
3.7.4. Karayolları.....	28

KAYNAKÇA.....	30
----------------------	-----------

**BİRİNCİ BÖLÜM
SURİYE HAKKINDA GENEL BİLGİLER**

1.1. ÜLKE KİMLİĞİ

Resmi Adı:	Suriye Arap Cumhuriyeti
Yönetim Şekli:	Çok Partili Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Başkan:	Beşşar Esad (17 Temmuz 2000'den bu yana)
Başbakan:	Muhammed Naci el-Utri (10 Eylül 2003'ten bu yana)
Başkent :	Şam
İdari Yapı :	14 bölge; Al Hasakah, Al Ladhiqiyah, Al Qunaytirah, Ar Raqqah, As Suwayda', Dar'a, Dayr az Zawr, Dimashq, Halab, Hamah, Hims, Idlib, Rif Dimashq, Tartus
Yüzölçümü :	185.180 km ²
Nüfus :	19,314,747 (2007 Temmuz)
Etnik Yapı:	Arap (%90.3), Kürt, Ermeni, diğer (%9.7)
Dil :	Arapça (resmi); Kürtçe, Ermenice, diğer
Din :	Sünni Müslümanlar (%74), Alevi, Şii ve diğer Müslüman mezhepler (%16), Hıristiyan (%10), Musevi
Para Birimi :	Suriye Poundu (SYP), 1 \$ = 50.0085 SYP (2007)
Zaman Dilimi:	Türkiye saati ile aynı
Mesai Saatleri:	08.30 – 15.30 - Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe

SURİYE ÜLKE RAPORU

1.2. KISA TARİHÇE

Suriye, tarih boyunca Kenanlılar, İbraniler, Aramiler, Asurlular, Babilliler, Persler, Yunanlılar, Romalılar, Bizans, Araplar, Selçuklular ve Haçlılar tarafından istila edilmiştir. Şam, 1260 yılında Memlük İmparatorluğunun başkenti olmuş, 1400 yılında, Timur tarafından saldırıya uğrayıp yok edilmiştir. 1517'de Osmanlı egemenliğine girmiş ve tam 403 sene boyunca Osmanlı tarafından yönetilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı yönetiminden çıkmıştır.

1920'den 1946'ya kadar Fransa yönetiminde kalmıştır. 1946'daki bağımsızlık ilânından sonra, 1958 Şubat'ında, Mısır ile Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Bu birliktelik, ancak 3 yıl sürmüştür ve iki ülke 1961 yılında ayrılmışlardır. Suriye, Altı Gün Savaşı'nda Golan Tepeleri'ni kaybetmiştir. İsrail, 1981 yılında burayı, tek tarafı olarak ilhâk etmiştir. Bu işgal, bugün halâ iki ülke arasında sorundur.

Milliyetçi grup içinde yer alan Hava Kuvvetleri Komutanı Hafız Esat, önce Şubat 1969'da iktidarı ele geçirmiş ve daha sonra Çin'den aldığı destekle Sovyetlere karşı daha bağımsız davranabilme imkanına kavuşmuştur. Hafız Esad, 17 Kasım 1970'de askeri bir müdahale ile tek başına iktidara gelmiştir.

Hafız Esad, darbeden hemen sonra, Başbakanlık ve Baas Partisi Genel Sekreterliği görevlerini de üstlenmiş, Mart 1971'de 7 yıl için Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1978, 1985 ve 1991 yıllarında yapılan halk oylamaları ile cumhurbaşkanlığı görevini sürdürmüştür.

Hafız Esad'ın vefatı üzerine oğlu Beşar Esad, anayasanın yaşla ilgili maddesinde değişiklik yapılarak 17 Temmuz 2000 tarihinde Halk Meclisinde yapılan oylama ile Cumhurbaşkanlığı görevine getirilmiştir.

1.3. SİYASİ YAPI

Suriye anayasası 1973 yılında yapılan referandum ile kabul edilmiştir. Anayasa göre Suriye, Sosyalist Demokratik Halk Cumhuriyeti'dir. Resmi dili Arapça, Baas Sosyalist Partisi (bir kaç partinin koalisyonundan oluşan) İlerici Ulusal Cephenin lideri ve yöneticisi konumundadır.

Egemenlik halkındır. Halk egemenliğini, anayasada açıklanan şekilde kullanır. Baas Sosyalist partisi, devleti ve toplumu, halk örgütlerini, kooperatifleri, toplumu geliştirmek ve bireylerin çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla yönlendirir.

Halk Meclisi, devletin yasama organı olup 250 sandalyeden oluşan meclisin üyeleri genel seçimlerde doğrudan ve gizli oylama ile seçilirler. Meclis üyeleri dört yıllık süre için seçilirler.

Yürütme Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu ve Yerel Yönetimin Meclislerinden oluşmaktadır

SURİYE ÜLKE RAPORU

1.4. SOSYO-EKONOMİK YAPI

Suriye nüfus artış hızına bağlı olarak genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun %51,2'sini 19 yaşın altındakiler, %30,8'ini 20-39 yaş arasındakiler, % 14,7'sini 40-64 yaş arasındakiler ve %3,3'ünü 65 yaşının üzerindekiiler oluşturmaktadır.

Diğer Arap ülkeleri ile karşılaştırıldığında Suriye halkının öğrenim seviyesi yüksektir. İyi eğitilmiş bir işgücü vardır. 10 yaşın üzerindeki nüfusun % 76,9'u okur-yazardır. Bu oran erkek nüfusta % 89,7 kadın nüfusta ise % 64 oranındadır.

Suriye'nin 15 yaş üstündeki toplam işgücü yaklaşık 5.3 milyondur. Bunların % 30'u tarım, % 39'u hizmet, % 13.5'i sanayi, % 12.3'ü inşaat, % 5.4'ü ulaşım ve iletişim sektörlerinde çalışmaktadır.

Suriye Anayasası, prensipte temel siyasi, medeni ve sosyal hakları garanti altına almakla birlikte, ekonomik ve sosyal haklar, medeni ve siyasi haklara kıyasla, nispeten daha iyi durumdadır.

Aralarında çalışma, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlığın da bulunduğu temel ekonomik, sosyal ve kültürel haklar Anayasal güvence altındadır. Ancak gerekli reformların eksikliği, mali kaynak yetersizliği, kötü yönetim, yaygın yolsuzluk ve bürokrasi nedeniyle bunlar tam olarak hayata geçirilememektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. EKONOMİK DURUM

Suriye, 2000 yılından itibaren gerçekleştirdiği ekonomik reformlar ve ticari liberalizasyon çerçevesinde Orta Doğu Ülkeleri arasında yükselen bir konum almaya başlamıştır. Reformların amacı bankacılık sisteminin kurulması, yeni kur politikası, menkul kıymetler borsası kurulması ve ülkeye yabancı sermayenin girişini hızlandırarak ülke ekonomisini daha verimli bir hale getirmektir. Bugüne kadar gerçekleşen reformlar kapsamında kamu sektörünün bankacılık sektöründeki tekeli sona erdirilerek özel bankaların faaliyetine izin verilmiş, döviz kuru rejimine ilişkin yasa tasarısı kabul edilerek 3 farklı kur politikası yerine tek kur sistemine geçilmiş, ve benzin ile akaryakıtta uygulanan sübvansiyonlar indirilmiştir. Sam Menkul kıymetler borsası kurulmasına yönelik çalışmalar ise son aşamasına gelmiştir. Borsanın 2008 yılı başında faaliyete geçmesi öngörülmektedir.

Ekonomik liberalizasyon kapsamında, sigorta sektörü özel sektöre açılmıştır. Diğer yandan, 2006 yılı başı itibariyle özel havayolu şirketlerinin faaliyete geçmesine izin verilerek Sharqiya ve Al Dimashqiya adlı özel havayolu şirketleri Sam ve Dubai, Sharm Al Sheikh, Luxor, İstanbul, Moskova uçuşlarına başlamıştır.

Suriye'nin Avrupa Birliği ile Aralık 2003 itibariyle müzakerelerini tamamladığı Ortaklık Anlaşması Ekim 2004'te paraflanmış bulunmaktadır. Suriye, Dünya Ticaret Örgütüne de üyelik için başvurmuş bulunmaktadır.

TABLO 1. Temel Ekonomik Göstergeler

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GSMH (milyar dolar)	21.6	23.1	25.9	27.9	32.8	37.1
Büyüme (%)	4.1	1.1	6.7	4.5	5.1	4.2
Enflasyon Oranı (TÜFE %)	-2.3	5.8	4.4	7.2	10.0	4.0
İhracat (milyar dolar)	6,668	5,762	7,220	8,602	10,245	10,782
İthalat (milyar dolar)	4,458	4,430	6,957	8,742	9,359	10,500
Toplam Dış Borç (milyar dolar)	21.4	19.3	18.9	6.5	6.6	6.6

Kaynak : Economist Intelligence Unit, Şubat 2008

Suriye'nin temel gelir kaynaklarını, petrolden elde edilen gelirler, dış yardım, yurtdışında çalışan Suriyeli işçilerin döviz gelirleri ve tarımsal üretim oluşturmaktadır. GSYİH'daki büyüme 2005 yılında %2, 2006 yılında ise %4 olarak gerçekleşmiştir. 2004-2006 yılları arasında petrol üretimindeki düşüş madenciliğin GSYİH'daki payını azaltmıştır. Aynı zamanda ticaret, ulaştırma, iletişim ve finansın paylarındaki artış, GSYİH'nın yapısının değişmesine neden olmuştur.

SURİYE ÜLKE RAPORU

En önemli ekonomik sorunlardan birisi işsizliktir. Resmi olarak yayınlanmamasına rağmen işsizlik oranının %20 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kamu sektörü çalışanlarının ücretlerine %20 oranında yapılan artışa bağlı olarak enflasyon oranı 2005 yılında %4 seviyesinden 2006 yılında %10 seviyesine yükselmiştir. 2007 yılında uygulanan sıkı para politikalarına bağlı olarak enflasyon oranının düşmesi beklenmektedir. Azalan petrol üretimine bağlı olarak Suriye'nin 2010 yılında petrol ithal eden bir ülke olması beklenmektedir.

2.2. EKONOMİDEKİ BELLİ BAŞLI SEKTÖRLER

2.2.1 Tarım Sektörü

59.000 km² (toplam yüzölçümünün yaklaşık % 32'si) ekilebilir alana sahip Suriye'nin %12'lik alanında sulu tarım yapılabilen ve toplam tarımsal üretimin % 60'ı bu alanlardan sağlanmaktadır. Bu ekilebilir alanlar kıyı şeridi, ülkenin kuzeyi, Şam'ın güneyi ve Fırat havzasıdır. Büyük ölçüde yağmura bağlı tarım sektörünün en önemli ürünleri, buğday, arpa, pamuk, şeker pancarı ve zeytindir. Pamuk, Suriye tarım sektörünün en önemli ürünüdür. Pamuk üretiminin yaklaşık yarısı gelişmekte olan tekstil sektöründe kullanılmaktadır.

Suriye Hükümeti, kurak geçen mevsimlere karşı önlem olarak sulama sistemlerinin geliştirilmesini bir öncelik olarak kabul etmektedir. Tarım alanlarının yalnızca % 20'lik bölümü sulanırken geri kalan bölümü yağmur yağışlarına bağlıdır. Ortalama bir çiftçinin devletten kredi almakta zorlanması da yeni sulama sistemlerinin ülkede gelişmesi için engelleyici bir faktör olmuştur. Tarım alanlarının üçte ikilik bölümünde buğday ve arpa üretimi yapılmaktadır.

Suriye'ye % 30 doğrudan ve % 20 dolaylı istihdam sağlayan tarım sektörü son yıllarda önemli gelişmeler göstermiş ve petrolden sonra tarımsal ürünler ihracatı 2. sırada yer almıştır. Ülkede tarım politikası da devletin genel politikasıyla paralel ilerlemekte ve liberal bir tarım politikasına doğru gidilmektedir. Suriye'de 80'li yıllardan sonra liberalleşmeye başlayan tarım politikaları, 90'lı yılların ortalarından itibaren Suriye'yi tarımsal ürünlerde ihracat yapan bir ülke konumuna getirmiştir. Özellikle buğday, sebze ve meyveler, pamuk, zeytin ihracatı yapılan önemli ürünlerdir. Şeker pancarı, yağlı tohumlar, hayvancılık, et ve süt üretimi halen yatırıma açık alanlardır.

En önemli tarımsal ürünler buğday, arpa, şeker pancarı, pamuk, tütün ve zeytindir ve bu sektörlerde devlet ürünleri satın almaktadır. Bu politika sayesinde Suriye Arap ülkeleri arasında tahıl ürünleri kendisine yeten tek ülke haline gelmiştir.

Tarımsal ürünlerin %15,7'sinin yetiştiği ve Şam'ı da içine alan bölge önemli bir meyve yetiştirme bölgesidir. Ülkenin merkezi ise tarımsal üretimin % 27'sini sağlar ve şeker, patates, soğan, badem gibi ürünler yetiştirilir. En verimli topraklara sahip kıyı şeridi'nde narenciye üretiminin % 98'i, zeytinin %42'si, domatesin % 55'i ve tütünün % 56'sı yetişmektedir. Kuzey'de Jalep de dahil olmak üzere mercimek, bezelye, zeytin ve antep fıstığı yetişir, ayrıca Suriye'deki koyun yetiştiriciliğinin % 20'si bu bölgededir. Doğu bölgesi tahıl üretimiyle ünlüdür. Ayrıca pamuk, mercimek yetişir ve yeni sulama projeleri de bu bölgede yoğunlaşmıştır. Çay, kahve,

SURİYE ÜLKE RAPORU

pirinç, baharat, bitkisel yağ gibi bazı önemli gıda maddeleri yetiştirilmemekte ve ithal edilmektedir.

Tarım sektöründeki liberalleşmeye rağmen buğday, arpa, pamuk, şeker, mercimek, bezelye, ve tütün gibi stratejik ürünlerde devlet kontrolü kalkmış değildir. Bu ürünlerin tarımsal üretim içindeki payı % 50'den fazladır. 1991'de serbest bırakılan değirmencilik sektöründe özel sektörün payı 2/3' tür. Dünya pamuk üretiminin % 1,8 ini üreten ülkenin tekstil sanayi için bu ürün çok önemlidir ve yaklaşık 500.000 kişi bu sektörde istihdam edilmektedir.

GOFİ (The General Organization for Food Industry) tarım ve gıda sanayi sektörlerinde önemli yere sahip 22 üretici firmanın oluşturduğu ve sanayi bakanlığına bağlı bir devlet kurumudur.

Hayvancılıktaki gelişme 70'li yıllarda tavukçuluk sektöründe başlamış ve şu anda bu alanda ihracat yapılabilir kapasiteye ulaşılmıştır. Son on yılda dünyada ortaya çıkan hastalıklar sebebiyle hayvancılık alanındaki yatırım canlı hayvan ve et üzerine yoğunlaşmıştır.

2.2.2. Sanayi Sektörü

Suriye'de sanayileşme 1959'li yıllarda başlamış ve devletin ağır sanayiye yaptığı yatırımlarla 1970'li yıllarda hız kazanmıştır. Sanayi, petrol, tekstil, çimento, gıda-işleme, içecek, gübre, tütün ve fosfat gibi alt sektörlerden oluşmaktadır. Tekstil, gıda, deri, kağıt ve kimyasallar özel sektörün elinde iken, gübre, çimento gibi ağır sanayiler devletin kontrolündedir.

Ağır sanayide devletin ağırlığı devam etmektedir. Özel sektörün ağır sanayiye katılımına izin verilmekle birlikte, depolama, pazarlama ve fiyatlama gibi alanlardaki devletin kontrolü gelir akımını ve yatırım kararlarını önemli bir şekilde etkilemektedir. Devletin talepteki artışı karşılayamaması karşısında, hükümet ağır sanayiye özel sektör yatırımlarını açmaya başladı.

AB Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle Suriye Sanayii modernizasyon sürecine girecektir. Tahminlere göre sanayinin Avrupa standartlarına getirilebilmesi için 6 milyar dolarlık yeni yatırım gerekmektedir.

2.2.2.1. Gıda Sektörü

Suriye'de 180 Milyon dolar değerinde bir şeker rafinerisi kurulması planlanmaktadır. Kurulduğunda bu rafinerinin dünyanın en büyük şeker rafinerilerinden biri olması beklenmektedir. Faaliyete geçtiğinde üretim kapasitesinin yılda 1 milyon ton olması beklenen fabrikanın Suriyeli, Kuveytli ve Brezilyalı yatırımcıların ortaklığı ile kurulması planlanmaktadır. Projenin devam etmesi durumunda, kurulacak olan fabrika ile Suriye'de devletin şeker üretimi üzerindeki tekeli de ortadan kalkmış olacaktır.

Zeytinyağı üretimi büyük ölçüde kamu sektörünün kontrolü altındadır. Özel sektör üreticileri ise Halep, Humus ve Hama'da modern tesislerde üretim gerçekleştirmektedirler. Bu sektörde şişeleme ve ambalaj konusunda işbirliği imkanları mevcuttur.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Süt ve süt ürünleri sektörlerinde yıllık 1.7 milyon ton süt üretiminin yalnızca %6'sı işlenmektedir. Söz konusu üretim tesislerindeki makine ve ekipmanların büyük bölümü Türkiye ve İtalya'dan ithal edilmektedir.

2.2.2.2. İlaç ve Sağlık Sektörü

Suriye'de 45 ilaç üreticisi faaliyet göstermekte olup, bunlardan 36 tanesi uluslararası ilaç firmalarının lisansı altında faaliyet göstermektedir. Ülkedeki ilaç üretimi iç talebin %90'ını karşılamaktadır.

Suriye Sağlık Bakanlığı, 18 hastanenin ekipmanlarının modernizasyonuna ve AB standartlarına uyumuna yönelik Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ile 100 milyon Euro'luk bir kredi Anlaşması imzalanmıştır. Ülkede tıbbi ekipmana yönelik büyük ihtiyaç bulunmaktadır. Hükümet, ülkenin çeşitli bölgelerinde yeni hastane inşa etmeyi planlamaktadır.

2.2.2.3. Tekstil Sektörü

Özellikle tüketim ürünleri sektöründe hafif sanayi ekipmanlarına olan talep artmaktadır. Tekstil sanayii, sanayi işgücünün üçte birini çalıştırmakta olan önemli bir sektördür.

Tekstil sektöründe pamuklu iplik üretiminin büyük bölümü kamuya ait şirketler tarafından gerçekleşirken, sentetik iplik üretimi özel sektör firmaları tarafından yapılmaktadır. Adidas, Benetton, Kickers, Azzaro, Naf Naf, Best Mountain, Stefanel, MG-Italie, Absorba gibi markaların Suriye'de lisans altında üretimleri mevcuttur. Suriye, tekstil ve hazır giyim sektörlerindeki makine ihtiyacının önemli bölümünü Almanya ve İtalya'dan karşılamaktadır.

2.2.2.4. Petro-Kimya Sektörü

Son yıllarda Suriye sanayiine yeni önemli sektörler girmeye başlamıştır. Petro-kimya sektörü iki yeni rafineri ile devreye girmiştir. İlki Dumeir'de 2004 Nisan ayında tamamlanan bir Suriye-İran ortaklığıdır. Maliyeti 7.2 m. Dolara çıkan rafineride günde 220.000 varil ham petrol işlenecektir. Diğer, Şam'ın güneyindeki Deir Ali bölgesinde kurulan ve 44 m. Dolara çıkan deterjanın önemli hammaddesi sayılan lineer alkol benzate LAB fabrikasıdır. Yıllık üretim kapasitesi 40.000 ton olan projenin açılışı 2004 yılının başında yapılmıştı. Bölgede ikinci, dünya genelinde de 23. sırada yer alan proje Suriye'den Daaboul Group, Suudi Arabistan'dan al-Rajihi ve International Finance Corporation (IFC) ortaklığı ile kurulmuştur.

2.2.3. Hizmet Sektörü

2.2.3.1. Bankacılık

Aralık 2002'de ülkede özel bankaların kurulabilmesine ilişkin yasa onaylanmış, bunu takiben 2004 yılı itibariyle yabancı bankalar ülkede faaliyet göstermeye başlamışlardır. Ancak mevcut Bankacılık Kanunu çerçevesinde yabancı yatırımcı söz konusu bankaların en fazla %49'na sahip olabilmektedir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Halen beş devlet bankasının faaliyette bulunduğu Suriye’de, özel ve yabancı bankalar, 1960’ların başında devletleştirilmiştir. Halihazırda ülkede 12 özel banka faaliyet göstermektedir. 2004-2006 yılları arasında ülkede açılan yeni banka şubelerinin sayısı 39’a ulaşmış olup bunlardan 33’ü özel bankalara aittir.

5 Şubat 2006 tarih ve 810/15 T sayılı Başbakanlık Genelgesi ile, Suriye’deki bütün Bakanlıklar ve Devlet Kurumları ile yapılan anlaşmalarda, bütün kamu ve karma sektörün kredi anlaşmalarında ve ithalat ve ihracat sözleşmelerinde yer alan bedellerin ABD Doları yerine Euro olarak ödenmesi zorunlu kılınmıştır. Commercial Bank of Syria (CBS) tedbir olarak ödemelerde Euro'ya geçildiğini belirtmiştir.

2.2.3.2. Turizm Sektörü

Suriye, gerek barındırdığı tarihi eserler, gerek sahip olduğu sahil şeridi, gerekse adi suç oranının ülke genelinde çok düşük olması nedeniyle esasen turizm alanında potansiyeli olan bir ülkedir. Ancak, genel ekonomik yapının neticesi olarak bugüne kadar bu potansiyelinden ciddi anlamda yararlanamamıştır. Turizm gelirlerinin büyük bölümünü yaz aylarında ülkelerindeki aşırı sıcaklardan ötürü Suriye'ye gelen Körfez ülkeleri turistlerinden sağlanmaktadır.

Suriye Yönetimi, ülkeye gelen turist profilini çeşitlendirmek istemekte ve bu doğrultuda bazı girişimlerde bulunmaktadır. Bu çerçevede, değişik vesilelerle, Türk yatırımcılarını Suriye'ye gelerek turizm alanında yatırım yapmaya davet etmekte ve ileri bir seviyede bulunan Türk turizm sektörünün sahip olduğu tecrübelerden ve birikimden yararlanmayı arzu ettiklerini bildirmektedirler.

2.2.3.3. Sigortacılık Sektörü

Sigortacılık sistemi 2006 yılı içerisinde yabancılar dahil olmak üzere özel sektöre açılmış bulunmaktadır. Bu çerçevede hükümet 7 şirkete sigortacılık alanında faaliyet gösterebilmesi için lisans vermiştir.

Sigorta şirketlerindeki yabancıların payı, özel bankalarda olduğu gibi %49 değil sınırsızdır. Ancak, ana sermayenin azami % 5’i şahıs, % 40’ı da şirketlere ait olmalıdır.

2.2.3.4. Altyapı ve İnşaat Sektörü

Suriye'nin ulaşım ve iletişim ağı son 10 yıl içinde hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Suriye'nin Şam, Halep, Lazkiye- Der al-Zour, Homs, Hama ve Hasakeh gibi büyük şehirlerini birbirine bağlayan karayolları iyi durumdadır. Halihazırda Halep-Lazkiye karayolu iyileştirme çalışmaları Kuveytli bir firma tarafından yapılmaktadır. İnşaat alanındaki projelerin büyük bölümü enerji ve turizm sektörlerini kapsamaktadır. Turizm sektöründe yabancı sermayeyi çekmek amacıyla birtakım teşvikler uygulanmaktadır. Devlet, Başkent Şam'da 13 yeni otelin inşası için 100 milyon dolar ayırmıştır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

İmar ve İskan Bakanlığı aynı zamanda dar gelirler için konut yapımından sorumlu olup, konut yerlerinin seçimi çalışmalarını yürütmektedir. Toplu konut projeleri yavaş yavaş özel sektöre devredilmektedir. Bu projeler kapsamında ödemeler uzun vadeli taksitler şeklindedir. Türkiye'den gecekonduları modern binalara çevirecek bir firma talep edilmiştir. Bütün vilayetler düzeyinde kanalizasyon ve içme suyu dağıtımını da üstlenen Bakanlık bazı şehirlerde arıtma tesisi ve kanalizasyon kurulmasına yönelik çalışmalar başlatmıştır.

Konut, sulama, kanalizasyon, toprak ıslahı ve baraj konularında çok sayıda proje bulunmaktadır. Bakanlık bu alanlarda tecrübeli Türk firmalarının bu tecrübelerinden faydalanmak üzere Türk ve Suriyeli firmalarının ortak firmalar oluşturmak suretiyle birlikte projeler üstlenmelerini istemektedir.

Suriye'nin üç ana limanı Lazkiye, Tartus ve Banyas olup, ülkenin petrol ihracatı Banyas Limanı kanalıyla yapılmaktadır. Petrol dışı ticareti ise Lazkiye ve Tartus Limanları kanalıyla yapılmaktadır. Limanların ekipmanlarının ve altyapılarının yenilenmeye ihtiyaçları bulunmaktadır.

Suriye'nin toplam 2800 km'lik demiryolu ağı yeteri kadar gelişmemiştir. Demiryolu ağının rehabilitasyonu gündemde olup, Suriye-Türkiye hattının fizibilite çalışmaları Fransız "Sistral" firması tarafından tamamlanmış bulunmaktadır.

Suriye'de 2001 yılından beri Spacotel ve Syriatel olmak üzere iki GSM operatörü faaliyet göstermektedir. Halihazırda sabit telefon hat sayısı 2.9 milyon, GSM abone sayısı ise 4.6 milyondur. 150 bin olan internet kullanıcı sayısının ise 2013'te, 4 milyon olması hedeflenmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için Hükümet, önümüzdeki 10 yılda 8 milyar dolarlık yatırım planlamaktadır.

2.2.3.5. Enerji Sektörü

Suriye'nin halihazırda elektrik enerjisi kapasitesi 7000 MW'tır. Suriye, enerji stratejileri çerçevesinde, doğalgaza dayalı kombine çevrim santralleri yapımı ve halihazırda petrole dayalı santrallerin doğalgaza çevrilmesini planlamaktadır. Son yıllarda ülkenin en büyük iki enerji santrali olan Mahrada ve Baniyas petrolden doğalgaza çevrilmiştir. Halihazırda elektrik üretiminin %87'si termik ve %13'ü hidrolik santrallerden temin edilmektedir. Suriye, Tartus ve Hama'daki elektrik üretim santralleri kanalıyla Lübnan'a 130 MW'lık elektrik ihracatı gerçekleştirmektedir.

Suriye'nin elektrik ihtiyacı her yıl %7 oranında artış göstermekte olup, halihazırda yılda 1743 kw/saat olan kişi başı tüketimin 2015 yılında üç katına çıkması beklenmektedir. Suriye Hükümeti, artan elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yeni elektrik santrallerinin inşası, mevcutların rehabilitasyonu ve dağıtım şebekelerinin yapımına yönelik 2020 yılına kadar 11.7 milyar Euro'luk yatırım öngörmektedir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

2.2.3.6. Petrol ve Doğalgaz Sektörü

Petrol üretimi 1986 ve 1995 yılları arasında yıldan yıla hızlı bir artış göstermiştir. Ancak, 1995 yılından itibaren petrol üretiminde yıllık bazda bir azalma kaydedilmeye başlanmıştır. Petrol sanayi, devlete ait Syrian Petroleum Company (SPC), Hollandalı Shell ve Petro Canada firmalarından oluşan Al-Furat Petroleum Company (AFPC) tarafından kontrol edilmektedir. Petrol üretiminin büyük bölümü ülkenin Kuzey Doğusu'ndaki petrol sahalarında yapılmaktadır.

Petrol üretimi, azalan petrol rezervlerine bağlı olarak 2003 yılında günde 530.000 varil iken 2004 yılında günde 507.500 varile gerilemiştir. Al-Furat Company günlük üretim kapasitesini 400.000 v/g'den 250.000 v/g'ne düşmüştür. Petrol üretiminin 2005 yılında 503.800' v/güne gerilemiştir.

Petrol üretiminde yaşanan gerilemeye bağlı olarak Suriye, yeni petrol yataklarının keşfine yönelik çalışmalarını hızlandırmış ve bu çerçevede Kasım 2003'te Petro-Canada Firması ile 25 yıllık bir anlaşma imzalamıştır. Buna göre firmanın ilk dört yılda jeolojik ve sismik çalışmalara ilaveten Deir Al Zour Bölgesinde iki petrol kuyusu açılmasına yönelik 8,25 milyon dolarlık yatırım yapılması öngörülmüştür.

Diğer yandan Suriye Petrol Şirketi (SPC) Hindistanlı Oil & Natural Gas Corporation (ONGC) ve ABD'li Improved Petroleum Recovery Group'tan oluşan Konsorsiyumla petrol çıkarma ve üretimine yönelik bir Anlaşma imzalamıştır. Bunlara ilaveten SPC Hırvat INA Industries Nafta ve ABD'li Veritas DGC Inc. ile Akdenizde Offshore keşif çalışmalarına yönelik bir Anlaşma imzalamıştır.

Kanadalı petrol şirketi Tanganyika 2002 yılında Oudeh sahasının geliştirilmesi için SPC ile anlaşmış, 2004 yılı Temmuz ayında iki kuyunun kazısını tamamlamıştır. Üretim halihazırda 1000 v/g'dür, ancak Tanganyika sahanın 2,4 milyar varil petrol kapasitesi olduğunu, çalışmalar tamamlandığında günlük üretimin 30.000 varile çıkacağını bildirmektedir.

2004 yılı Temmuz ayında SPC, Çin Ulusal Petrol ve Gaz Geliştirme Şirketi (CNOGC) ve Sino-Syrian Kawkab Petrol Şirketi ile Kibibeh sahasının geliştirilmesine yönelik bir anlaşma imzalamıştır. Çalışmalar tamamlandığında sahanın üretim kapasitesinin 10.000 v/g olması planlanmaktadır.

Suriye, azalan petrol üretimi ve artan enerji ihtiyacını göz önüne alarak alternatif bir enerji kaynağı olarak doğalgaz rezervlerinde üretime başlamayı planlamaktadır. Rezervlerin büyük bölümü Deir al-Zour ve Palmyra bölgelerinde yer almaktadır. 2002 yılı verilerine göre Suriye 205 milyar m³ doğalgaz üretimi gerçekleştirmiştir. Halihazırda ülkenin günlük gaz üretimi yaklaşık 20 milyon m³'tür.

2001 yılı başında Mısır, Lübnan ve Suriye Hükümetleri, Mısır ve Suriye doğalgazını pazara sunmak üzere 1 milyar dolar değerinde bölgesel boru hattı kurulması yönünde anlaşmaya varmışlardır. Boru hattının Mısır'ın kuzeyinde yer alan Arish'ten başlayarak Ürdün, Suriye'ye ve Lübnan'a oradan da Türkiye'ye bağlanması planlanmaktadır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Diğer yandan, Suriye Lübnan'a az miktarlarda doğalgaz ihracatına başlamıştır. Mayıs 2001'de Suriye, Lübnan'daki enerji santrallerine doğalgaz temini amacıyla iki ülke arasında 26 mil uzunluğunda boru hattı inşasını öngören bir anlaşma imzalanmıştır.

Suriye, Mısır, Ürdün, Türkiye, Irak ve Lübnan'ı birbirine bağlayan elektrik bağlantı sistemi kanalıyla Mısır'dan elektrik ithalatı gerçekleştirmektedir. Anılan ülkeler arasında elektrik alım satımını sağlamak amacıyla kurulan şebekenin Türkiye-Suriye bölümü 2003 yılında tamamlanmış ancak henüz faaliyete geçmemiştir. Suriye-Lübnan bölümünün ise 2004 yılında tamamlanmıştır.

Amerikalı Conoco Phillips şirketi Total firması ile ortak Deir al-Zour bölgesinde gaz sahası geliştirme projesi üstlenmiştir. Amerikalı Ocsidental Pwetrol Şirketi Homs ve Halep arasında 750 milyon dolar değerinde gaz sahası projesine başlamıştır. Pwtrol Canada şirketi önümüzdeki 30 ay içinde Homs ve Halep'te 15 adet gaz üretim sahası kurarak birinci fazda 6 milyon m³ gaz üretmeyi, hedeflemektedir.

Ülke ekonomisi %60'ın üstünde petrol satışına dayanmaktadır. Suriye Hükümeti, ülkede yeni petrol sahalarının tespit edilerek, petrol üretiminin, dolayısıyla da buradan elde edilen gelirin artırılmasına çalışmaktadır. Nitekim bu amaçla 2003 yılı içinde birçok yabancı şirketle petrol arama sözleşmeleri imzalamıştır. Son dönemde petrol fiyatlarında yaşanan artış Suriye ekonomisi için rahatlatıcı bir etki yapmıştır.

Suriye'nin petrol rezervleri konusundaki tartışmaların da etkisiyle, Suriye Yönetimi enerji alanındaki yeni önceliğini doğalgaza vermiş bulunmaktadır. Ülkede 600 milyar m³ dolayında doğalgaz rezervi olduğu ve bu rakamın daha da yükselme olasılığının bulunduğu açıklanmıştır. Suriye'nin günlük doğalgaz üretimi ise 24 milyon m³ civarında gerçekleşmektedir. Suriye'de üretilen doğalgazın yüzde 55'i elektrik üretiminde kullanılmaktadır. Suriye'nin 2003 yılı itibarıyla sahip olduğu doğalgaz şebekesinin toplam uzunluğu 2.100 km.dir. Önümüzdeki dönemde, gerek ülke çapında dağıtım ve çevirim, gerek şehirlerde kullanıma yönelik altyapı çalışmaları bağlamında doğalgaz alanındaki çalışmaların artarak devam edeceği beklenmektedir.

Öte yandan, Suriye Yönetimi, Arap Doğalgaz Hattı Projesi'ne büyük önem vermektedir. Ürdün, Mısır, Suriye ve Lübnan arasında, Mısır doğalgazının diğer üç ülkeye gönderilmesini öngören 1 milyar Dolar tutarındaki hattın Mısır'ın Al Arish bölgesinden Ürdün'ün Akabe kentine kadar olan 265 km.lik ilk bölümünün açılışı 2003 yılında yapılmıştır. Söz konusu doğalgaz hattının 2006'da Suriye'nin Banyas limanına ve Lübnan'daki Zahrani rafinerisine, daha sonra ise Kıbrıs, Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerine uzatılmasının öngörülmektedir. Suriye bu çerçevede, gerek ikili, gerek bölgesel bağlamda Türkiye'yle de enerji alanında işbirliğine önem ve öncelik atfetmektedir.

Ülkenin diğer doğal kaynakları : Fosfat, tuz, asfalt ve mermerdir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

2.3. DIŞ TİCARET

TABLO 2. Suriye'nin Dış Ticareti (FOB, milyar dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İhracat (milyar dolar)	6,66	5,762	7,22	8,60	10,24	10,78
İthalat (milyar dolar)	4,45	4,43	6,95	8,74	9,35	10,50
Hacim	11,12	10,19	14,17	17,34	19,60	21,28
Denge	2,21	1,33	263	-140	886	282

Kaynak: EUI, 12 Şubat 2008

Suriye'nin 2006 yılında gerçekleştirdiği toplam ihracatı bir önceki yıla göre %6,7 oranında artarak 10,2 milyar dolara ulaşmıştır. 2006 yılındaki ithalatı ise 2005 yılına göre %10,4 oranında artarak 9,3 milyar dolar olmuştur. 2007 yılında ticaret hacminin 21 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmekte olup 2002-2007 yılları arasında ticaret hacmi ikiye katlanmış durumdadır. İhracattaki artış petrol fiyatlarının artmasına, ithalattaki artış ise bu alandaki kısıtlamaların kaldırılmasına, gümrük vergilerinin düşürülmesine ve ithalatın özel bankalar tarafından finanse edilmesine izin verilmesine bağlıdır.

Ticaretteki liberalleşmeye bağlı olarak ticaretin GSYİH içindeki payı giderek artmaktadır. Ayrıca, 2007 yılında petrol dışı ihracat 2004 yılına oranla 5 kat artarak petrol dışı ürünlerdeki ticaret açığının tarihindeki en düşük düzeye gelmesine neden olmuştur.

TABLO 3. Suriye'nin Dış Ticarete Başlıca Ortakları (2006)

İHRACAT	%	İTHALAT	%
Irak	27,3	Suudi Arabistan	12,3
Almanya	12,1	Çin	7,9
Lübnan	9,5	Mısır	6,2
İtalya	6,6	BAE	6,0
Mısır	5,3	Almanya	4,9

Kaynak: CIA World Factbook, Şubat 2008

2005 yılı başında yürürlüğe giren olan GAFTA (Arap Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi)'nin üyesi olan Suriye'nin ihracatında, Irak, Almanya, Lübnan, İtalya ve Mısır ilk sıraları almaktadır. İhracatında en önemli ürünleri, ham petrol, meyve-sebze, tekstil ve pamuk oluşturmaktadır. Tekstil, Suriye ihracatında %10 pay ile petrolden sonra ikinci sırayı almaktadır. İthalatta ise, Suudi Arabistan, Çin, Mısır, BAE ve Almanya ilk sıralarda yer almaktadır. İthalatında en önemli ürünleri, makine ve ulaşım ekipmanları, gıda, canlı hayvan, metal ve metal ürünleri, kimyasallar ve fosfat oluşturmaktadır.

2.4. DIŞ TİCARET MEVZUATI

1990'lı yılların başından itibaren uygulanmaya başlanan dışa açılma politikaları çerçevesinde dış ticaret rejiminde en önemli değişiklik kambiyo mevzuatında yapılmıştır. İhracat bedeli dövizlere çok uygun olmayan kurlardan Suriye Ticaret Bankasına bozdurma zorunluluğu kaldırılmış, bu kaynakların ithalatın finansmanında kullanılmasına imkan sağlanmıştır.

Suriye'de bankacılık hizmetleri yeteri kadar gelişmemiştir. Döviz transferleri devletin kontrolünde yürütülmektedir. Suriye'de üç özel banka faaliyet göstermeye başlamıştır. Devlet ve özel bankalar "Para ve Kredi Konseyi"nin talimatına uymak zorundadır.

Öte yandan, dış ticaret düzenlemeleri çerçevesinde ithalatın ihracat ile ilişkilendirilmesine son verilmiştir. Buna rağmen dış ticaret ve kambiyo işlemleri uzun ve karmaşık uygulamaları içermektedir.

2001 yılının Mayıs ayında başlatılan yeni bir uygulama ile Suriye'ye ithal edilen 1.100 hammaddenin % 6 ile % 20 arasında değişen gümrük vergi oranları % 1'e indirilmiştir. Bu çerçevede, ithal hammaddeye dayalı Suriye sanayisinin girdi maliyetlerinin azaltılması ve rekabet gücünün artırılarak ihracata ivme kazandırılması amaçlanmaktadır.

2.4.1. İthalat

Suriyeli resmi makamlar ithalat izninin kaldırıldığını belirtmelerine rağmen, halen Suriyeli özel firmalar tarafından ithalat yapmak için Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'ndan ön izin alınması gerekmektedir.

Suriye'ye gelen malların doğrudan üretilen ülkeden ithal edilmesi esastır. Bu kuralın istisnası ise 10 Sayılı Yatırım Yasası uyarınca kurulan şirketlerdir.

10 Sayılı Yatırım Teşvik Yasası veya belirli diğer yatırım kanunları çerçevesinde kurulan firmalara, gümrük vergisinden muaf ekipman ve hammadde ithal etmelerine izin verilmiştir. Bunlar :

- a) Makine Teçhizat gibi proje için gerekli tüm mallar,
- b) Çeşitli hizmet araçları,
- c) Projenin yönetilmesi için gerekli hammadde ürünleri.

a) bendinde yer alan tüm ürünler resim, harç, damga pulu, yerel ve gümrük vergilerinden muaf olup herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.

Suriye'nin ithal politikası aşağıda sayılan prensipleri öngörmektedir.

- Hammadde, yedek parça, makine ekipman (Tarım ve Sanayi) tıbbi/laboratuar cihazları ve mühendislik ile bilimsel cihazların ithalatına izin verilmesi,

SURİYE ÜLKE RAPORU

- Yerli üretimi bulunmayan gıda maddeleri ile tarımsal ürünlerin ithalatına izin verilmesi, yerli üretimi bulunan maddelerin ithalatının kısılması veya mümkün olduğunca asgariye indirilmesi,
- Daha yüksek gümrük vergisi uygulanarak lüks maddelerin ithalatının kısılması,
- Temel veya lüks olduklarına bakarak ithal mallarının değişik gümrük vergilerine tabi kılınması,
- İthalatın büyük bir bölümünün ihracat gelirleriyle finanse edilmesi,

Suriye'de vergi oranları hükümetin gerekliliği konusundaki yaklaşımına göre % 1 ile % 200 arasında değişmektedir. Otomobil gibi lüks ürünlere yüksek oranlı vergi konulurken, gıda ve sanayi hammaddelerine ise düşük vergi uygulanmaktadır. Sanayi ve tarım için gerekli maddelerin ithal izinlerine öncelik verilmektedir. İmalat için gerekli ham ve ara malların ithalatının Suriye Ticaret Bankası'nca finansmanı mümkün kılınmıştır.

Suriye Hükümeti bazı durumlarda geçici ithalata izin vermektedir. Suriye'de bir proje yürütmekte olan firmaların söz konusu proje için gerekli olan makine ve ekipmanları ithalatına izin verilmektedir. Söz konusu işler tamamlandıktan sonra bu makine ve ekipmanlar tekrar yurt dışına çıkarılabilmektedir.

Narkotik ürünler, mobilya ve silah ithalatı yasaktır. Ayrıca tütün, çelik, buğday gibi bazı temel ürünlerin ithalatı devletin yada devlet tarafından görevlendirilmiş özel kuruluşların tekelindedir. Hazır giyim, konserve, balık dışında işlenmiş gıda, bazı ilaçlar, kozmetik hammaddesi, bira, tütün, şişe suyu, peynir ve içecekler ithalatı yasak ürünler arasında yer almaktadır.

TABLO 4. Gümrük Tarife Oranları

Ürün Adı	Gümrük Tarife Oranları
Hammaddeler	% 1
Fabrika Ekipmanları	% 1 – 20
Temel Gıda Ürünleri	% 1 -7
Konserve ve İşlenmiş Gıda	% 30 – 50
Radyo, VCR vb. Elektronik Ekipmanlar	% 30 - 50
Tüketim Ürünleri	% 1 – 20
Medikal Ekipmanlar	% 7
Bilgisayar	% 29
1600 cc altındaki arabalar	% 40
1600 cc üzerindeki arabalar	% 60

SURİYE ÜLKE RAPORU

2.4.2. Kamu Alımları

Yabancı şirketlerin kamu sektörü ile iş yapmasına ilişkin herhangi bir kısıtlama mevcut değildir. Yabancı firmaların, kendi ülkelerindeki ticaret ve sanayi odasına kayıtlı olmaları ve kendi ülkelerinde devlet sektörüne hizmet etmemeleri gerekmektedir. Ayrıca daha önce Suriye'de katılmış oldukları bir ihalede diskalifiye edilmemiş olmalıdırlar. Yine yabancı firmalar Suriye ile iş yaparken İsrail boykotuna uymak zorundadırlar. İhalelere, Suriyeli bir firma aracılığıyla katılma zorunluluğu getirilmiştir.

Geçici teminat oranı %5, kesin teminat oranı ise %10'dur. Kapalı teklif usulü yapılan ihalelerde bile teklifler açıldıktan sonra, ihaleye katılan firmalara fiyat kırmaları teklif edilmektedir. İhaleyi kazanamayan firmaların teminat mektuplarının çözülmesi zaman zaman bir yıla kadar gecikmektedir. Yine ihaleye katılan bir firma akreditif açılmasından önce altı ay içerisinde tekliflerini geri alabilmektedir. Teminatlar teslimat şekillerine göre de taksitlendirilebilmektedir.

2.4.3. İhracat

Suriye'nin ihracat politikası, yerli ürünlere çeşitli teşvikler ve destekleme fiyatları uygulayarak ihracata yönlendirmektedir. İhracat işlemleri, ihracatçıların Suriye Ticaret Bankası nezdinde yapacakları döviz iade taahhüdüne bağlıdır. İhracatçılar, ihraç edilen malın Suriye Menşeli olduğunu gösteren belgeleri de ilgili gümrük makamlarına sunmalıdır. Suriye'nin İhracat politikası aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır :

- Suriye'de ihracat işlemleri bir kaç madde dışında ön izne bağlı değildir.
- İhracat, Suriye Ticaret Bankasına verilecek döviz iade taahhüdüne bağlıdır.
- İhracattan elden edilen döviz gelirleri, komşu ülkeler kuru üzerinden Suriye Ticaret Bankası tarafından satın alınmaktadır.
- Sebze, meyve,hayvani ürün ve konfeksiyon ihracatından elde edilen döviz gelirleri bankada kendi adlarıyla muhafaza edebileceklerdir.
- Diğer malların ihracatından elde edilen gelirlerin, % 75'i ihracatçının adıyla muhafaza edilmesi, %25'i de komşu ülkeler kuru üzerinden Suriye Ticaret Bankasına satılması gerekmektedir.
- İhracattan elde edilen döviz, ithal işlemlerini finanse etmek üzere başkalarına da devredilebilir. Bu işlemten dolayı Suriye Ticaret Bankası damga pulu resmi tahsil eder.

2.4.4. Kambiyo mevzuatı

Suriyeli özel sektör ithalatçıları, Suriye bankalarında resmi döviz rezervleri bulundurmadıkları için ödemeleri, yurtdışındaki hesaplarından veya 180 günlük vadeli kredili ithalat ile yapmaktadır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

İthalatçının yurtdışında bulunan döviz hesabı ile yapılan ithalatta, Suriyeli firma satın aldığı malın bedelini bu hesabından Suriye Ticaret Bankası'na transfer ederek kredi mektubu temin etmekte ve malın teslimatını müteakip Ticaret Bankası yabancı firmaya ödeme yapmaktadır.

Eğer ihracatçı firma, Suriye Ticaret Bankası'nın ödeme yapmasını beklemek istemez ise, Suriyeli ithalatçı yurtdışındaki hesabından ikinci bir transfer yaparak, malın bedelini ihracatçıya ödemekte, malın " Bedeli ödenmiştir " ibaresiyle ülkeye girişinden sonra Suriye Ticaret Bankası, söz konusu meblağı ihracatçının yurtdışındaki hesabına göndermektedir.

Suriye'ye ihracatta "vesaik mukabili ihracat"tan kaçınılmalıdır. Çünkü bu ödeme biçiminde Suriyeli ithalatçının malı her hangi bir nedenle kabul etmemesi durumunda Suriye Ticaret Bankası'nın ihracatçı firmaya ödeme yapma zorunluluğu bulunmamaktadır.

2.4.5. Suriye-AB Ortaklık Anlaşması

1400 sayfa geçeren Suriye – Avrupa Ortaklık Anlaşması 19 Ekim 2004 tarihinde parafe edilmiştir. Siyasi, ekonomik ve ticari yönleriyle anlaşma yürürlüğe konulmadan Suriye ve Avrupa ile AB üye ülkelerinin parlamentoları tarafından tasdik edilmesi beklenmektedir. Anlaşma Brüksel'de parafe edilmiştir. Parafe işlemi, Suriye Devlet Planlama Kurulu Başkanı Abdallah al-Dardari ve Avrupa Komisyonu Ortadoğu ve Güney Akdeniz ile İlişkiler Müdürü Christian Leffler tarafından gerçekleştirilmiştir. Suriye Dışişleri Bakanı Farouk al-Sharaa ve Avrupa Komiseri Chris Patten hazır bulunmuşlardır. Anlaşmanın ticari hükümlerinin yürürlüğe girmesi için mutabakat sağlandığı açıklanmış olmakla birlikte henüz bir somut gelişme bulunmamaktadır.

ORTAKLIK ANLAŞMASININ KAPSADIĞI ÜÇ ALAN		
Siyasi	Ekonomik	Sosyal ve Kültür
Anlaşmada, tarafları ilgilendiren uluslararası konular hakkında muntazam siyasi diyalog yapılması, karşılıklı anlayış ve ortak bir vizyonun oluşturulmasına yardım eden bir çerçeve çizilmiştir. Anlaşmada demokratik ilkelere, insanın temel hak ve özgürlüklerine saygı, toplu imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve terörizm ile mücadele konularına yer verilmiştir.	Suriye ile AB arasında Serbest Ticaret Bölgesinin kurulması ile 2010 tarihi itibarıyla daha geniş bir Avrupa-Akdeniz Bölgesinin oluşturulması hedeflenmektedir. Anlaşmada mal ticareti, hizmetler, genel alım satım kuralları, fikri mülkiyet haklarının korunması, ayrıca gümrükler, taşımacılık, turizm ve çevreyi ilgilendiren konularda işbirliği ve uyumsuzlukların Dünya Ticaret Örgütünde izlenen kurallara göre çözümleneceği yer verilmiştir.	Anlaşma eğitim ve kültürden organize suç xenophobia ve uyuşturucu ile mücadeleye kadar geniş bir işbirliği alanı kapsamaktadır. Kanunların üstünlüğünü sağlaması, yargı alanında işbirliği, kişilerin dolaşımı, yasa dışı göç eylemlerinin önüne geçilmesi ve bağlamda kişilerin iadesi gibi konulara yer verilmiştir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

2.4.6. Serbest Bölgeler

Suriye’de toplam 7 adet serbest bölge bulunmaktadır. Bunlar Tartus Limanı, Lazkiye Limanı, Halep, Adra, Sam, Sam Uluslararası Hava Limanı ve Dera Serbest Bölgesidir. Dera Serbest Bölgesi dışında kalan diğer serbest bölgeler Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Kuveyt sınırında yer alan Dera Serbest Bölgesi Suriye-Kuweyt ortak girişimidir.

Serbest Bölgelere giren mallar için ithalat lisansı gerekmektedir. Bölgelere giren ve depolanan tüm mallar yerel vergilerden muaftır. Serbest bölgeler altyapı eksikliği ve kanuni engellemeler ve buna benzer sorunlardan dolayı büyük üretim merkezleri haline dönüşmemiştir.

2.4.7. Şirket Kuruluşu

Son yıllarda anonim şirketler daha da yaygınlaşmaktadır. 1980’li yıllardan bu yana hükümet ile özel sektör arasında anonim şirket olarak birçok ortak girişim kurulmuştur. 10 sayılı yatırım yasasına göre kurulan ortaklıklarda anonim şirketler daha yaygındır. İşletmenin kuruluşunun bir ayı içinde işletmenin kaydı gerçekleştirilmeli ve Sanayi Bakanlığı’ndan bir işletme lisansı alınmalıdır. Firmaların 5 kurucusu olmalı ve minimum sermaye 50 000 Suriye Poundu olmalıdır. Başvurular İaşe ve İç Ticaret Bakanlığına yapılır. Söz konusu Bakanlığa şirket kuruluş sözleşmesi sunulmalıdır. İaşe ve İç Ticaret Bakanlığının ortaklığı onayını müteakiben şirket sözleşmesi Resmi Gazetede yayınlanır.

Yabancılar veya yabancı katılımcılarla kurulan firmaların Dış Ticaret ve Ekonomi Bakanlığından izin almaları gerekmektedir.

Suriye’deki limited şirket modeli yapısal olarak batıdaki limited şirketlere benzerler. Ana sözleşme firmanın ismi ve adresini, amacını, ortaklar ve yöneticilerle ilgili bilgileri, onların hisse ve sorumluluklarını içermelidir. Resmi sicil için başvurular İç Ticaret ve İaşe Bakanlığına yapılır.

Anonim şirketlerde yönetim kurulunda çoğunluğun Suriye vatandaşı olma zorunluluğu nedeniyle yabancılar limited şirket kurmayı tercih etmektedirler. Limited şirketler sigorta ve bankacılık hariç her alanda faaliyet gösterebilmektedirler.

2.5. YABANCI SERMAYE

2007 yılı basında yürürlüğe giren 8 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yabancı yatırımcıların birçok bürokratik engelle karşılaşmalarına neden olan 10 No’lu Yatırım Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Söz konusu kararnamede yer alan önemli hususlar aşağıda sunulmaktadır;

- Yatırımcıların projeleri için kanunlarda belirlenen yüzölçümünü geçse dahi kira veya satın alma yoluyla taşınmaz edinmeleri serbesttir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

• Yatırımcılar, projenin tasfiyesinde kanunda tahdit edilmiş olanın üstünde edindikleri mülkiyet hakkını Suriyelilere devretmelidir. Suriyeli olmayan yatırımcılar projeye ait arazi ve arazi üstü tesislerden feragat etmelidir. Feragat işlemi Suriyeli veya yabancı yatırımcıdan Suriyeli olmayan başka yatırımcılara yapılması Yönetim Kurulu'nun ön iznine bağlıdır. Bu bağlamda yapılacak işlemler en geç iki yıl içinde tamamlanmalıdır.

• Yatırımlar, kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılmaz veya devletleştirilemez. Aksi halde yatırımcıya projenin rayiç bedeli üzerinden tazminatı döviz olarak ödenir. 1956/341 No'lu tahsil kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla projeye ancak mahkeme kararı ile haciz konulabilir.

• Suriyeli olmayan yatırımcıya projenin yürürlükte olduğu sürece çalımsa belgesi, kendisi ve ailesine de ikamet tezkeresi verilir.

• Yatırımcılara, projede çalıştırılacak Suriyeli olmayan işçiler adına yürürlükteki yasalar çerçevesinde çalışma belgesi ve ikamet tezkeresi verilir.

• Yatırımcılar faaliyet ve işlemlerinden doğan net geliri yurt dışına döviz olarak serbestçe transfer edebilirler.

• Yatırımcılar, yurtdışından transfer ettikleri sermayeden doğan net kar ve faizleri yılda bir kere yurtdışına transfer edebilirler.

• Yatırımcıların, mücbir sebeplerden ötürü yurtdışından transfer ettikleri sermayeyi kullanılmadıkları takdirde, sermayenin getirildiği tarihten 6 aylık bir sürenin geçmesini müteakip Yönetim Kurulu kararı çerçevesinde yurtdışına tekrar transfer edebileceklerdir. Yönetim Kurulu, özel durumlarda bu süreyi daha da kısaltabilir.

• Vergileri tahakkuk ettirilen Arap ve yabancı çalışanların maaşlarının %50'si, sözleşme bitimindeki tazminatının %100'ü yurt dışına transfer edilebilir.

• Transfer işlemleri yetkili bankalar aracılığı ile yapılır.

• Projeye ait varlıkların montaj işlemlerinde kullanılacak özel ekipmanların ülkeye giriş ve çıkışı Yönetim Kurulunun onayına bağlıdır.

• Suriye'de yatırım ve yatırım garantilerine ilişkin olarak diğer ülkeler ile Arap veya Uluslararası Örgütlerle imzalanmış olan ikili veya çok taraflı anlaşma hükümleri dikkate alınır.

• Yatırımcılar, projeyi Suriye'de diledikleri şirkette sigorta ettirebilirler.

• Yatırımcılar ile devlet kamu kurumları arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların dostane yollarla çözümlenmesine çalışılır. Sorun üç ay içinde çözümlenemediği takdirde aşağıdaki yollardan birine başvurulabilir;

1. Tahkim,

2. Suriye Mahkemeleri,

3. 1980'de imzalanan Arap Sermayesinin Arap ülkelerinde işletilmesine ilişkin Anlaşma gereğince kurulan Arap Yatırım Mahkemesi,

4. Suriye'nin Yatırımcının bağlı olduğu ülke veya Arap ve uluslararası örgütlerle imzaladığı yatırımların korunması anlaşmaları,

İlgili mahkeme tarafından görülen uyuşmazlıklara ivedilik tanınacaktır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

- Aşağıdaki sektörlerdeki projeler, yürürlükteki Gelir Vergisi Kanunu ve bu kanundaki değişikliklerde öngörülen muafiyet ve garantilerden yararlandırılacaktır. Bu sektörler: tarım ve toprak reformu projeleri, sanayi projeleri, taşımacılık projeleri, haberleşme ve yüksek teknoloji projeleri, çevre temizliği ile ilgili projeler, hizmet projeleri, elektrik-petrol ve yer altı kaynakları projeleri ve Yönetim Kurulunun tavsiyesi üzerine Yüksek Kurulun uygun göreceği diğer projeler,

- Proje için ithal edilmesi gereken malzemelere, ithalat yasağı, döviz ve menşe ülke sınırlaması uygulanmayacaktır. Özellikle projede kullanılmak üzere (makine-ekipman, taşımaya mahsus hizmet araçları gibi) ithal edilecek varlıklar gümrük vergisinden muaf tutulacaktır. Söz konusu varlıklar, Yönetim Kurulu onayı olmadan devredilemez.

- Yatırım Bölgeleri ve her bölge için asgari varlık değeri Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenecektir.

- Yüksek Kurul; Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı çerçevesinde diğer projelere işbu kararnamenin dışında ilave kolaylık, vasıf veya garanti vermeye yetkilidir. Yüksek Kurul, ulusal ekonomi açısından özel önem taşıyan projeleri yürürlükteki Gelir Vergisi Kanunda yer alan muafiyetlerin dışında da indirimlerden yararlandırabilir.

Suriye'deki başlıca yabancı yatırımcılar enerji sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunların basında Shell, Conoco, Total-Fina-Elf, Ina Nafta Plin, Dublin, Devon Energy, Gulsands and Startegic Energy gelmektedir. Mitsubishi, Samsung, Mobil, Dupont, Gray-Mackenzie firmaları da diğer yabancı yatırımcılar arasında yer almaktadır.

Son dönemde özellikle Körfez Ülkelerinden gayrimenkul sektöründe yapılan yatırımlar dikkat çekmektedir. 2001-2005 yılları arasında Suriye'ye 1.2 milyar dolarlık yabancı yatırım girmiştir. Sadece 2006 yılında giren yabancı yatırım ise 600 milyon dolara ulaşmıştır ve 2007 yılındaki yabancı yatırımın ise 2001-2005 döneminde gerçekleşen yatırımın % 70'ine ulaşması beklenmektedir. Suriye Yatırım Ofisi verilerine göre, 2006 yılının ilk yarısında 10 sayılı Yatırım Kanunu uyarınca girişilen yatırım projelerinin sayısı 212'ye ulaşmış olup projelerin toplam değeri 2,93 milyar Euro tutarındadır. Suriye'nin Arap ülkelerine yönelik toplam doğrudan yabancı yatırım akısındaki payı yaklaşık %9,9 dolayındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

3.1. SİYASİ İLİŞKİLER

Suriye, Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşusudur. İki ülke tarihi, kültürel ve sosyal bağlara sahiptir.

20 Ekim 1998'de Adana Protokolü'nün imzalanmasından sonra Türkiye-Suriye ilişkileri karşılıklı saygı ve iyi komşuluk ilkeleri temelinde hızlı bir gelişme sürecine girmiştir.

Türkiye-Suriye ilişkilerinde sağlanan ilerleme, Orta Doğu'da eksikliği derinden hissedilen diyalog ortamının tesis edilmesi halinde, ikili sorunların ne denli hızlı ve barışçı şekilde aşılabildiğini göstermesi açısından örnek teşkil etmektedir.

Suriye ve Türkiye arasında, son dönemde, siyasi ilişkilerin gelişmesine paralel olarak başta ticaret olmak üzere, kültür, turizm, güvenlik, gümrük, ulaştırma, tarım gibi birçok alanda ortak projeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede Ocak 2007 itibarıyla Türkiye-Suriye Serbest Ticaret Anlaşmasının yürürlüğe girmesi son dönemde ikili ilişkilerde elde edilen önemli bir kazanım olmuştur.

Son yıllarda artan karşılıklı üst düzeyli ziyaretler de ilişkilerin gelişim sürecinde belirleyici olmaktadır.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad'ın 2004'te ülkemizi ziyareti ilişkilerde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 2005'te Suriye'ye ziyarette bulunmuştur.

2005'ten günümüze kadar Başbakan ve Dışişleri Bakanı düzeyinde ziyaretler devam etmiş, son olarak, Dışişleri Bakanı Ali Babacan'ın, Orta Doğu turu kapsamında 6-7 Ekim 2007 tarihlerinde Suriye'ye gerçekleştirdiği resmi ziyareti müteakiben Suriye Cumhurbaşkanı Esad 16-19 Ekim 2007 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında, "Türkiye ile Suriye Arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı" iki ülke Dışişleri Bakanları tarafından imzalanmıştır. Mutabakat Zaptı'nda, "Siyasi ve Güvenlik", "Ekonomi" ile "Enerji ve Su" başlıkları altında, yürütülen ve gerçekleştirilebilecek projelere dair karşılıklı atılacak adımlara yer verilmiştir. Bu çerçevede, terörle mücadelede işbirliğinin sürdürülmesi, Serbest Ticaret Anlaşması'ndan da istifadeyle karşılıklı yatırımların artırılması, mevcut sınır kapılarının iyileştirilmesi ve yenilerinin açılması, Arap Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'ne yönelik çalışmaların hızlandırılması, TPAO ile Suriye Petrol Şirketi arasındaki işbirliğinin derinleştirilmesi, su konusunda ziyaretlerin ve görüş alışverişinin ilerletilmesi kararlaştırılmıştır.

Türkiye-Suriye işbirliği bölgesel barış ve istikrarın tesisi bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye; Irak, İsrail-Filistin ihtilafı, Lübnan gibi bölgesel sorunlar hakkında Suriye'yle istişarelerde bulunmakta ve bu sorunların uluslararası toplumla işbirliği halinde çözümüne katkıda bulunmaya gayret etmektedir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Türkiye-Suriye ilişkileri, iki ülke halklarının ortak çıkarları ile bölge istikrar ve güvenliğe katkıda bulunmak ana hedefi doğrultusunda geliştirilmeye devam edecektir.

3.2. İKİLİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER, KEK TOPLANTILARI

- Karma Ulaştırma Komisyonu Protokolü (Şam, 28 Nisan 1999)
- IV.Dönem Ortak Turizm Komisyonu Protokolü (Ankara, 9 Ağustos 1999)
- Meteoroloji Alanında İşbirliği Protokolü (Şam, 19 Ocak 2000)
- IV. KEK Protokolü (Şam, 10 Mayıs 2000)
- Enerji Alanında İşbirliğine Dair Basın Açıklaması ve Deklarasyon (Ankara, 15 Ocak 2001)
- Kara Ulaştırma Karma Komisyon Protokolü (Ankara, 15 Şubat 2001)
- Tarım Alanında Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (Şam, 28 Mart 2001)
- Karma Ulaştırma Komisyonu Protokolü (Ankara, 10 Mayıs 2001)
- V.KEK Protokolü (Ankara, 21 Haziran 2001)
- GAP-GOLD (Suriye Arazi Islah Genel Kurumu) Ortak Açıklaması (23 Ağustos 2001)
- Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Anlaşma (Şam, 10 Eylül 2001)
- İçişleri Bakanlıkları Arasında İşbirliği Anlaşması (Şam, 10 Eylül 2001)
- V.Dönem Ortak Turizm Komisyonu Protokolü (Şam, 12 Şubat 2002)
- İmar-İnşaat alanında İşbirliği Protokolü (Ankara, 14 Mart 2002)
- Kültür Anlaşması 2002-2004 Yürütme Protokolü (Şam, 26 Mart 2002)
- Karma Ulaştırma Komisyonu Protokolü (Şam, 30 Nisan 2002)
- İzmir ve Lazkiye Limanları Arasında Kardeşlik Protokolü (Şam, 30 Nisan 2002)
- Askeri Eğiti Teknik ve Bilimsel İşbirliği Çerçeve Anlaşması (Ankara, 19 Haziran 2002)
- Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması(Ankara, 19 Haziran 2002)
- GAP-GOLD Ortak Açıklama Uygulama Belgesi (19 Haziran 2002 tarihinde Halep'te parafe edilmiştir)
- Dışişleri Bakanlıkları arasında danışmalar yapılmasına ilişkin Protokol (Ankara, 14 Ocak 2003)
- Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması (Ankara, 29 Temmuz 2003)
- Gümrük Alanında Karşılıklı Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması (Ankara, 29 Temmuz 2003)
- Enerji Alanında İşbirliği Protokolü (Ankara, 29 Temmuz 2003)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (Ankara, 7 Ocak 2004)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (Ankara, 7 Ocak 2004)
- Turizm Anlaşması Yürütme Programı (Ankara, 7 Ocak 2004)
- Uluslararası Karayolu Yolcu ve Yük Taşımacılığı ve Transit Anlaşması (Ankara, 10 Mayıs 2004)

SURİYE ÜLKE RAPORU

- Sivil Havacılık Anlaşması (Ankara, 13 Temmuz 2004)
- Karayolu ve Köprülerle İlgili İşbirliği Zaptı (Ankara, 13 Temmuz 2004)
- Denizcilik Anlaşması (Şam, 6 Eylül 2004)
- DPT ile Suriye Devlet Planlama Teşkilatı Arasında Mutabakat Muhtırası (Şam, 15 Aralık 2004)
- Serbest Ticaret Anlaşması (Şam, 22 Aralık 2004)

Müzakereleri Devam Eden Anlaşma ve Protokoller

- Yüksek Öğrenim, Bilimsel Araştırma ve Bilimsel Teknolojik Sistemlerin Geliştirilmesi Alanında İşbirliği Anlaşması
- Diploma ve Akademik Derecelerin Denkliği Anlaşması
- Arşivlerarası İşbirliği Protokolü
- Sivil, Ticari, Adli Yardım ve Tahkim Davalarında Adli Yardımlaşma Anlaşması.

3.3. EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Ülkemiz ile Suriye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, komşu ülke ihracat stratejimiz çerçevesinde büyük gelişme kaydetmiştir. Çifte vergilendirmenin önlenmesi ve yatırımların korunması ve teşviki anlaşmalarından sonra iki ülke arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının da yürürlüğe girmesini müteakiben gerek ticaretin gerekse yatırımların karşılıklı olarak daha da artacağı anlaşılmaktadır.

Ancak Ortadoğu'da yaşanan siyasi belirsizlikler ve çatışmalar, ekonomik ve ticari ilişkilerimizin istenilen seviyeye yükselmesine engel teşkil etmeye devam etmektedir.

Suriye'nin Pazar ekonomisine geçiş sürecinde yaptığı çalışmalar ilişkilerin artması için büyük önemi haizdir. Ancak, reform sürecinin çok yavaş sürmesi de hedeflere ulaşılmasında zorluk çıkarmaktadır.

Bununla birlikte, Suriye'nin Arap Serbest Ticaret Anlaşmasına dahil olması, hammadde, enerji ve işgücü yönünden ucuzluğu ve ülkemize yakınlığı, bölgede istikrar sağlanması halinde bu ülkenin ekonomik ve ticari ilişkiler açısından ülkemiz için büyük bir potansiyele sahip olacağını göstermektedir.

3.3.1. Dış Ticaret İstatistikleri

Suriye ile olan dış ticaretimiz son beş yılda sürekli yükselen trend izleyerek önemli artışlar kaydedilmiştir. Coğrafi yakınlık ve iki ülke toplumu arasındaki varolan derin tarihi ilişkiler, ticari ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Aşağıda Suriye istatistiklerine göre, iki ülke arasındaki dış ticaret rakamları gösterilmiştir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

TABLO 5. Türkiye-Suriye Dış Ticareti (1000 Dolar)

Yıllar	Türkiye'nin İhracatı	Türkiye'nin İthalatı	Ticaret Hacmi	Ticaret Dengesi
2002	266.772	506.247	773.019	-239.475
2003	410.755	413.349	824.104	-2.594
2004	394.783	357.656	752.439	37.127
2005	551.657	272.18	823.837	279.477
2006	609.417	187.25	796.667	422.167
2007	797.312	376.959	1.174.271	420.353

Kaynak :TUİK

2006 yılı itibariyle Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı bir önceki yıla göre %10,7 oranında artarak 605,9 milyon dolara yükselmiş, Suriye'den ithalatı ise %30 oranında azalarak 187 milyon dolara gerilemiştir. 2007 yılı Ocak-Ağustos dönemi itibariyle Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %33,5 oranında artarak 539 milyon dolar olarak gerçekleşirken 2007 yılının aynı döneminde Suriye'den ithalatı %32,6 oranında artarak 193 milyon dolar olmuştur.

Suriye özel sektörünün küçük ölçekli yatırımlara yönelmesi ülkemizde üretilen makine, ekipman ve elektrikli cihazlar gibi yatırım mallarına olan talepleri artırmıştır. Suriye, 2004 yılı başı itibariyle ikinci el makine ithalatına izin vermiştir. Suriye makine ithalatının %50'si ülkemiz açısından ihracat potansiyelleri yüksek ve Suriye'de büyük talep gören tarım makinaları, gıda işleme ve paketleme makinaları, tekstil makinaları, pompa ve kompresörler, is makinaları ve takım tezgahlarından oluşmaktadır.

Suriye gıda işleme sanayinde makine-ekipman ve üretim teknolojilerini genel olarak yenilemeye ve yüksek teknolojiye ihtiyaç duymaktadır. Suriye'nin güçlü tarım potansiyeli, konservesi yapılabilecek geniş sebze ve meyve tarımını da beraberinde getirecektir. Tüm bu gelişmelere paralel olarak gıda işleme ve paketleme sanayisinin de gelişmesi beklenmektedir.

Suriye'de yılda ortalama 1 milyon ton pamuk üretildiği ve tekstil ürünleri ihracatının yıldan yıla arttığı göz önüne alındığında tekstil makinalarına olan ihtiyacı da artmaktadır.

Diğer yandan, endüstriyel büyüme, arazi ıslahına yönelik çalışmalar, su ve atık su projeleri ve inşaat sektöründeki büyümeden dolayı pompa ve kompresör pazarında önemli bir potansiyel görülmektedir.

Otomotiv ana ve yan sanayi ithalatı Suriye'de makine ithalatından sonra üçüncü sıradadır. 2003 yılı sonlarında otomobillere uygulanan gümrük vergilerinde %50'lere varan indirimler, otomobillere ve oto yedek parçalarına olan ithalatı artırmıştır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

3.3.2. Serbest Ticaret Anlaşması

Serbest Ticaret Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, 2005 yılı dış ticaret verilerine göre Suriye'ye toplam ihracatımızın %28.6'sını oluşturan ürünlere uygulanan gümrük vergileri Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihte tamamen kaldırılmıştır. Bu oran 3. yılın sonunda %60'a ulaşacaktır. Suriye sanayi mallarının Türkiye'ye ithalatında uygulanan gümrük vergileri Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihte sıfırlanmıştır.

Türkiye ile Suriye arasındaki tarım ürünleri ticaretine ilişkin olarak ise; sektörel hassasiyetler dikkate alınarak seçilmiş ürünlerde karşılıklı olarak gümrük vergisi muafiyeti/indirimleri tesis edilmiştir.

Bu çerçevede, Türk sanayi ürünlerinin Suriye'ye girişinde, ilk etapta %1, %1.5 ve %3.5 gümrük vergisine tabi mallar Anlaşma yürürlüğe girdikten hemen sonra sıfırlanmıştır. %5 ve %7 oranında gümrük vergisine tabi olan mallar Anlaşma'nın yürürlüğe girmesini takiben üç yıl içinde, %10, %11.75 ve %14.5 oranında gümrük vergisine tabi olan mallar Anlaşma'nın yürürlüğe girmesini takiben altı yıl içinde, %20 ve %23.5 oranında gümrük vergisine tabi olan mallar Anlaşma'nın yürürlüğe girmesini takiben dokuz yıl içinde, %29, %35 ve %47 gümrük vergisine tabi olan mallar on iki yıl içinde kademeli olarak sıfırlanacaktır.

3.3.3. Sınır Ticareti/Sınır Ticaret Merkezi

Suriye ile Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerimiz arasında sınır ticareti yapılmakta olup, Suriye'nin bugüne kadar sınır ticareti kapsamında ithalata izin vermemesi nedeniyle bu kapsamdaki ticaret tek taraflı olarak ülkemizin sağladığı tarife tavizleri ile yürütülmektedir.

Irak üzerinden Körfez Ülkelerine yapılmakta olan canlı hayvan ihracatımız, 1990 yılında başlayan Körfez Krizi nedeniyle Suriye karayoluna kaymıştır. Ancak, Suriye Hükümeti, 1991 yılı sonunda ülkemizde görülen sığır vebası hastalığı nedeniyle, ülkemiz menseli canlı hayvanların Suriye'ye girişini ve bu ülkeden transit geçişlerini yasaklamıştır.

Suriye ve Türkiye arasında Sınır Ticaret Merkezleri kurulmasına ilişkin bir Protokol imzalanmıştır. Söz konusu merkezler Türkiye'de Akkoyunlu ve Kilis Suriye'de ise Ain El Souddeh ve Bab El Salameh noktalarında kurulacaktır.

3.4. YATIRIM İLİŞKİLERİ

Tekstil alanında faaliyet gösteren bir Türk firması Halep'te akrilik iplik üretimine başlamıştır. Tekstil alanında faaliyet gösteren bir diğer Türk firması ise yaklaşık 13 milyonluk bir yatırımla iplik üretim tesislerinin kuruluş çalışmalarını başlatmıştır. Turizm alanında faaliyet gösteren bir Türk firması Halep'te tamamlanmakta olan eğlence merkezinde yer alacak Aqua-park işletmesini üstlenmiştir. Bir firmamız Suriyeli bir firma ile ortak margarin üretimi yapmaktadır. Buna ilaveten zeytin atıklarından kömür üretimi, damlatma ile sulama sistemleri, demir ve metal profil üretimi, bitkisel yağlar, akrelik şanel ve fantezi iplik, akrelik iplik boyama

SURİYE ÜLKE RAPORU

ve terbiye, açık denizlerde av filosu, plastik profiller, plastik granül renklendirici dioektil fatalat, bitkisel yağ rafine ve ambalajı, yumurta violleri ve karton kutu üretimi, poli propilen iplik üretimi ve makine imalatı firmalarımızın yatırım yapmış olduğu alanlardır. Suriye'de Al-Thawra, Deir Al Zour, Tal Salhap şeker fabrikalarının toplam 25 milyon değerindeki modernizasyon çalışmalarını da Türkiye'den bir şeker fabrikası üstlenmiştir. Buna ilaveten bir firmamız Galvanzli demir kaplama fabrikası kurmuş, bir diğer firmamız ise uluslararası bir sulama projesini gerçekleştirmektedir.

Türk Firmalarının Suriye'de planladıkları yatırım konuları ise inşaat, mühendislik malzemeleri, demiryolu yapımı, lokomotif, zeytinyağı üretimi, enerji nakil hattı, çimento, gıda, boru, cam, elektrikli ev aletleri, ambalaj, traktör, kamyon, LPG tankları, makine, sulama borusu ve turizm olarak sıralanabilir.

3.5. DİĞER EKONOMİK İLİŞKİLER

3.5.1. Ulaştırma

Türkiye ile Suriye arasındaki karayolu taşımaları, 23.03.1982 tarihli "Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması" ve bu anlaşmaya dayalı protokoller çerçevesinde yürütülmektedir.

Ortadoğu ve Yakındoğuya yapılacak demiryolu taşımaları, Türkiye, İran, Suriye, Ürdün ve Lübnan'ın üyesi olduğu Ortadoğu Demiryolları Konferansı Ortak Anlaşması çerçevesinde yapılmaktadır. 1997 yılı ikinci yarısından itibaren Irak ile Suriye arasındaki Al-Waleed sınır kapısının yük ve yolcu taşımacılığına açılması sonrasında TCDD Nusaybin-Kamışlı hattında taşımacılığa başlamıştır. Ülkemiz sınırları içinde kalan Islahiye-Meydanekbez demiryolu hattı ile Suriye'ye ve bu ülke üzerinden Ürdün'e, taşıma yapılabilmektedir.

3.5.2. Enerji

Tüpraş, Suriye'den yıllık bazda yapılan kontratlarla ham petrol alımına 1995 yılında başlamıştır. Türkiye'nin enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesinin taşıdığı önem dikkate alındığında, sınırlarımıza çok yakın bir bölgede bulunan rezervlerden elde edilecek doğalgazın yaklaşık 300 km'lik bir boru hattı ile güneydeki sanayi merkezlerimize taşınması mümkün görülmektedir. Suriye'nin bilinen doğalgaz rezervleri 240.5 milyar m³ ve yıllık doğalgaz üretimi ise 4.1 milyar m³ civarındadır.

Enerji alanında işbirliği, ikili planda Suriye'nin petrol ve doğal gaz sahalarında keşif üretim ve işletme faaliyetlerini, çok taraflı planda ise Mısır'ın El Ariş Limanından Ürdün – Suriye – Türkiye bağlantısıyla Avrupa'ya ulaştırılması planlanan doğal gaz boru hattını kapsamaktadır. Bu hat sayesinde Mısır'ın yanısıra Suriye'den de doğal gaz alınabilecektir.

Ayrıca, Türkiye, Suriye, Mısır, Ürdün, Irak ve Lübnan'ı kapsayan Enterkonnekte Elektrik Projesinin tamamlanmasından sonra elektrik alanında gerek Suriye'den, gerekse projeye taraf diğer ülkelere elektrik temini mümkün olacaktır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

3.5.3. Turizm

Türkiye ile Suriye arasında 17 Mayıs 1982 tarihinde imzalanan bir Turizm İşbirliği Anlaşması bulunmaktadır. Ülkemize gelen Suriye vatandaşlarının önemli bir bölümü ticari amaçlarla ülkemizi ziyaret etmektedir. Anca gelişen ilişkilerle birlikte karşılıklı turist sayısı artmaya başlamıştır. Ocak 2004'te ise iki ülke arasında turizm alanında Karma Komisyon Protokolü imzalanmıştır.

3.5.4. Sınai İlişkiler

Suriyeli firmalar tarafından Türk firmalarına ortak yatırıma yönelik önerilen alanlar, makine, üretim, çimento üretimi, GRP boru üretimi, kumaş üretimi, madencilik, inşaat malzemeleri üretimi, polietilen ve polipropilen üretimi, gübre, deterjan, ve deri, boya, konteynır üretimi, kumaş üretimi ve boyaması, iç giyim, otel işletmeciliği, sağlık turizmi, tuz ve zeytinyağı üretimi ve dağıtımıdır.

3.6. İŞBİRLİĞİ ALANLARI

Suriye geleneksel olarak gerek ticari, gerek ekonomik, gerekse siyasi anlamda ülkemiz bakımından büyük önem arz etmektedir. Suriye, bulunduğu coğrafya itibarıyla, Arap Dünyası ve Orta Doğu pazarlarına açılımı sağlayacak bir avantajı beraberinde getirmekte, bu özellikleri ile hem ihracatçılar hem de yatırımcılar açısından kısa, orta ve uzun vadede cazip fırsatlar sunmaktadır. Gelişim potansiyeli dikkate alındığında, Suriye, Türk yatırımcılar için büyük bir potansiyeli barındırmakta ve ihracatçılar için de yeni açılımları temsil etmektedir. Suriye'ye her tür sanayi ürünü ihraç edileceği gibi özellikle makina ve otomotiv ana ve otomotiv yan sanayilerinde ülkemizin ihracat potansiyeli yüksektir.

Sektörler itibarıyla yatırım yapılabilecek alanlar ;

Gıda Sektörü: Süt ve süt ürünleri sektörü, yağ sektörü, domates ürünleri sektörü, bulgur, et ve et ürünleri sektörü, işlenmiş meyve ve sebze sektörü (meyve suyu ve konsantreleri, dondurulmuş ürünler gibi), çikolatalı mamuller sektörü (mevcut tesislerin modernizasyonu) şeklinde sıralanabilir. Ayrıca, Suriye'de yatırım için zeytinyağı üretimi de Türk firmaların ilgilendikleri sektörlerdendir

Makine Sektörü: Suriye'nin başta tarımsal ürünler olmak üzere ürettiği hammaddeyi işlenmiş nihai ürün olarak ihraç etme isteği, Suriye'nin yüksek teknoloji ürünü ve daha karmaşık makinalara olan ihtiyacını doğurmaktadır. Özellikle tarım alet ve makinaları, gıda işleme ve paketleme makinaları tekstil makinaları, pompa ve kompresörler, takım tezgahları ve iş makinalarında önemli ihracat fırsatları mevcuttur.

Otomotiv Yan Sanayi: Suriye otomotiv ana ve yan sanayinde dışa bağımlı ve her iki sanayide de net ithalatçıdır. Türk oto yedek parça ürünlerinin kaliteli olduğu Suriyeli firmalarca ifade edilmiştir. Suriyeli firmaların beklentisi Türk oto yedek ürünlerinin kalitesinin yanı sıra alım gücü düşük Suriye pazarı için daha uygun fiyatlara satılmasıdır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Sonuç olarak, Suriye'ye ihracat potansiyeli mevcut olan makina ve otomotiv ana ve yan sanayilerindeki firmalarımız, AR-GE çalışmalarını hızlandırmaları, üniversitelerimiz ile işbirliğine gitmeleri, eğitilmiş nitelikli insan gücü istihdamına ve dış ticaret konusunda eğitime ağırlık vermeleri, dış pazar araştırması yapma becerilerini geliştirmeleri, ürün tanıtımlarını etkin bir şekilde yapmaları, etkin dağıtım kanallarını kurmaları, ürün kalite ve standartlarına önem vermeleri, internetin sunduğu olanaklardan yararlanmaları, SDŞ modelini değerlendirmeleri ve mümkün olduğunca ihracata yönelik devlet yardımlarından faydalanmaları halinde Suriye'ye ihracatlarının artışı hızlı olacaktır.

3.7. SORUNLAR, GÖRÜŞLER VE ÖNERİLER

3.7.1. Bankacılık

Türkiye'de, Suriye ile Bankacılık işlemlerini yürüten çok sınırlı sayıda banka bulunmakta, bu bankalarında Suriye bankaları nezdindeki kredi limitlerinin yeterli olmaması nedeniyle ihracatçı firmaların akreditif ve teminat mektupları işlemlerinde büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu çerçevede Suriye'nin Türkiye'de tayin etmiş olduğu muhabir banka sayısını artırması ve bu amaçla iki ülke arasındaki bir bankacılık anlaşması imzalanması önem arz etmektedir.

Suriye'ye yapılan ihracatlarda, Türk ihracatçıların kontrat gereği tüm taahhüt ve sorumluluklarını yerine getirmesine rağmen verilen kat'i teminat mektupları gerekçesiz olarak iade edilmemekte ve genelde büyük rakamlara tekabül eden bu teminatların geri alınmaması ve kapanmayan teminat mektubu nedeniyle kredi hatları dolu kalmakta ve yeni teminat mektuplarına yer açılmamakta, ayrıca geri verilmeyen teminat mektubu nedeniyle firmalar bankalara komisyon ödemeye devam etmekte ve mağdur duruma düşmektedir.

Suriye'de özel bankacılık yasasının çıkmasına rağmen halen uygulamada aksaklıklar yaşanmaktadır. Örneğin, akreditifli işlemlerde Türk bankalarınca orijinal yükleme evraklarının Suriye Bankalarına en kısa sürelerde ulaştırılmasına karşın ; gümrük işlemleri için Suriye Bankası tarafından Gümrük Müdürlüklerine ilgili yazı geç ulaşmakta, uzun araçlar Suriye Gümrük Kapılarında bekletildikleri her gün için Suriye makamlarına bir bedel ödenmektedir.

Suriyeli Bankaların uyguladığı " muhabir banka masraf ve komisyon oranları" çok yüksektir. Ayrıca, bu masraf ve komisyonların genel bankacılık uygulamalarında 3'er aylık dönemlerde tahsil edilmesine rağmen Suriye Bankalarınca peşin olarak talep edilmektedir. Bu durum işadamlarımızı zor durumda bırakmaktadır.

Buna ilaveten işlemlerin hızlanması ve kolaylaştırılması noktasında Suriye'de bir Türk Bankasının şube açması son derece gerekli görülmektedir.

SURİYE ÜLKE RAPORU

3.7.2. Ticaret

Ticari amaçlı yapılan iş gezilerinde Türkiye'de ticari mahiyet arz eden mal, malzeme ve yedek parça numunelerinin gümrükten geçişleri aşamasında bedeli ve miktarı ne olursa olsun Suriye tarafınca zorluk çıkartılmaktadır. Türkiye'ye gelen veya Türkiye'den Suriye dışında başka bir ülkeye gönderilen aynı mahiyetteki numuneler için uygulanan prosedürün Suriye tarafınca da uygulanması işadamlarımıza büyük kolaylık sağlayacak, gümrük işlemlerinin ivme kazanmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye ve Suriye ile ikili ekonomik anlaşmaların kapsamı genişletilerek, transit ticaret, re-eksport ve sınır ticareti gibi dış ticaret imkanlarının geliştirilmesine yönelik mevzuat düzenlemelerinin yapılması önem arz etmektedir.

İki ülke arasında "Sınır Ticaret Merkezlerinin kurulması ikili ticarete ivme kazandıracaktır.

İki ülke işadamlarını Suriye ve Türkiye'de bulunan Serbest Bölgelerin sunduğu imkanlardan faydalanmak adına yatırıma teşvik etmek noktasında serbest bölgeleri tanıtıcı çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

3.7.3. Turizm

Adana Bölgesinden Suriye Bölgesine turizm amaçlı grup geçişlerinde Hatay / Civegözü kapısı Suriye tarafından zorunlu geçiş noktası olarak belirlenmiştir. Bu durumda Gaziantep ve Güneydoğusunda bulunan illerden turizm amaçlı geçişlerde de aynı kapının kullanılmak zorunda olması büyük güçlükler çıkartmaktadır. Gaziantep ve Kilis kapılarının da grup geçişleri için kullanılması yaşanan sorunları azaltacaktır.

Türkiye ve Suriye turizm firmalarının karşılıklı acente ve temsilcilikler açmaları yönünde çalışmaların başlatılması ile turizm alanında işbirliği desteklenecek ve ticari ilişkiler ivme kazanacaktır.

3.7.4. Karayolları

Türk araçlarının Suriye'yi terkinde beraberlerinde bulunduracakları mazot limitinin 200 Lt den 500 Lt'ye çıkarılması ve ayrıca başka ülkelere alınan akaryakıtın söz konusu ücretten muaf tutulması, transit geçiş yapan ve firmalarının yararına bir gelişme olacaktır.

Karşılıklı olarak yapılan ithalat ve ihracatlarda yük götüren kamyon ve TIR'lar her iki ülkeden de dönüşlerinde karşılık yük götürebilmektedir. Ancak üçüncü bir ülkeye yapılan taşıma izne tabidir. Türk Kamyon ve araçlarının Suriye'den Suriye kamyon ve araçlarının Türkiye'den yük alabilmelerine imkan tanıyan düzenlemelerin yapılması, her iki ülkenin ekonomik kayıplarını önleyecektir.

Suriye'ye yapılan taşımalarda TIR Karnesinin bulunmadığı durumlarda triptik yerine verilen geçiş-giriş belgesi ücretlerinin (yaklaşık 30 USD) Türkiye tarafından Suriye araçlarına verilen giriş çıkış formu ücreti (1.5 – 2 USD) seviyesine düşürülmesi haksız rekabeti önleyecektir.

Yeni gümrük kapılarının açılması ve mevcutların yenilenmesi karşılıklı taşımacılıkta büyük önem taşımaktadır.

SURİYE ÜLKE RAPORU

Suriye Hükümeti tarafından Suriye'ye girişi yapan ya da transit mal taşıyan Türk araçlarından alınan ve oldukça yüksek olan geçiş vergileri Temmuz 2003'te indirilmiş ancak, Suriye Hükümeti ikili taşımalardaki uygulamayı iptal ederek yeni ücretleri sadece transit taşımalara uygulamaya başlamıştır. Halen ikili taşımalarda alınan ücret araç başı yaklaşık 375 USD'dır. Türk tarafı ise Suriye plakalı araçlardan ikili taşımalarda herhangi bir ücret almamaktadır. İki ülke arasında ulaştırma sahasındaki imkanlar geliştirilmelidir. İki ülke arasında akdedilmiş bir ticaret anlaşması bulunmakta olup geniş kapsamlı değildir.

Suriye'den transit geçiş ücretleri hala yüksektir. Sorunun çözümü için yapılan görüşmeler sonucunda Suriye (burut ağırlık x mesafe x % 1 – değişebilir -) formülü üzerinden ücretleri tahsil etmeye başlamıştır. Rakiplerimiz, mamullerini genellikle deniz yoluyla getirdiklerinden, fiyatlarımız ucuz olduğu halde, rekabet imkanımız olumsuz etkilenmektedir.

Irak üzerinden körfez ülkelerine geçiş yolunun kapalı olduğu dikkate alındığında, Suriye ile taşımacılık konusunda yapılacak geniş kapsamlı bir anlaşmanın, Ortadoğu'ya yönelik ihracatımızın yanında bu ülkeye yük taşımacılığını da olumlu etkileyecektir.

KAYNAKÇA

1. Suriye Arap Cumhuriyeti, Vikipedi Özgür Ansiklopedi
2. Suriye Ülke Bilgileri, Allnet Ülkeler Rehberi
3. Suriye Ülke Bülteni, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK9, Mart 2008)
4. Syria Country Profile, CIA - The World Factbook, 20 Mart 2008
5. Syria Country Report, Economist Intelligence Unit, Şubat 2008
6. Suriye'nin Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkiler, T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Ağustos 2006
7. Suriye'deki Ticari ve Ekonomik Gelişmeler, T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Eylül 2005
8. Suriye Arap Cumhuriyeti Genel Değerlendirmesi, İGEME, 2005
9. Türkiye – Suriye Siyasi İlişkileri, T.C. Dışişleri Bakanlığı
10. Türkiye – Suriye Ekonomik İlişkileri , T.C. Dışişleri Bakanlığı